

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto)

5 päivänä maaliskuuta 2020*

Ennakkoratkaisupyyntö – Kuluttajansuoja – Direktiivi 2008/48/EY – Kulutusluottosopimukset – 8 artikla – Luotonantajan velvollisuus tarkistaa kuluttajan luottokelpoisuus – Kansallinen säännöstö – Kuluttajan oikeus vedota sopimuksen pätemättömyyteen on vanhentunut – 23 artikla – Seuraamukset – Tehokkuus, oikeasuhteisuus ja varoittavuus – Kansalliset tuomioistuimet – Mainitun velvollisuuden noudattamisen tutkiminen viran puolesta

Asiassa C-679/18,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jonka Okresní soud v Ostravě (Ostravan alioikeus, Tšekki) on esittänyt 25.10.2018 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 5.11.2018, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

OPR-Finance s. r. o.

vastaan

GK,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja A. Arabadjiev sekä tuomarit T. von Danwitz ja A. Kumin (esittelevä tuomari),

julkisasiamies: J. Kokott,

kirjaaja: hallintovirkamies M. Longar,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 4.9.2019 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- Tšekin hallitus, asiamiehinnään M. Smolek, J. Vlácil ja S. Šindelková,
- Portugalin hallitus, asiamiehinnään L. Inez Fernandes, P. Barros da Costa, M. J. Marques ja C. Farto,
- Euroopan komissio, asiamiehinnään G. Goddin ja P. Němečková,

kuultuaan julkisasiamiehen 14.11.2019 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

* Oikeudenkäyntikieli: tšekki.

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee kulutusluottosopimuksista ja neuvoston direktiivin 87/102/ETY kumoamisesta 23.4.2008 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2008/48/EY (EUVL 2008, L 133, s. 66 ja oikaisut EUVL 2009, L 207, s. 14, EUVL 2010, L 199, s. 40, EUVL 2011, L 234, s. 46 ja EUVL 2015, L 36, s. 15) 8 ja 23 artiklan tulkintaa.
- 2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat OPR-Finance s. r. o. ja GK ja joka koskee vaatimusta kyseisen yhtiön GK:lle myöntämää luottoa koskevan sopimuksen perusteella maksamatta olevien summien maksamisesta.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

- 3 Direktiivin 2008/48 johdanto-osan 7, 9, 26, 28 ja 47 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:
"(7) Kulutusluottoja koskevien toimivien sisämarkkinoiden syntymisen helpottamiseksi on tarpeen säätää yhdenmukaistetut yhteisön puitteet useilla keskeisillä aloilla. – –
– –
(9) Täydellinen yhdenmukaistaminen on tarpeen, jotta varmistetaan, että yhteisön kaikki kuluttajat voivat käyttää hyväkseen etujensa korkeatasoista ja yhtäläistä suojaa ja jotta voidaan luoda aidot sisämarkkinat. Jäsenvaltioille ei tämän vuoksi olisi annettava mahdollisuutta pitää voimassa tai ottaa käyttöön kansallisia säännöksiä tässä direktiivissä vahvistettujen säännösten lisäksi. Tällaista rajoitusta olisi kuitenkin sovellettava ainoastaan silloin, kun kyse on tässä direktiivissä yhdenmukaistetuista säännöksistä. Jos tällaisia yhdenmukaistettuja säännöksiä ei ole, jäsenvaltioiden olisi vapaasti voitava pitää voimassa tai ottaa käyttöön kansallista lainsäädäntöä. – – Toinen esimerkki tästä jäsenvaltioiden mahdollisuudesta voisi olla tavaran myyntiä tai palvelun toimittamista koskevan sopimuksen peruuttamista koskevien kansallisten säännösten voimassa pitäminen tai käyttöön ottaminen, jos kuluttaja käyttää oikeuttaan peruuttaa luottosopimus. – –
– –
(26) – – Etenkin kasvavilla luottomarkkinoilla on tärkeää, että luotonantajat eivät ryhdy vastuuttomaan lainanantoon eivätkä myönnä luottoja arvioimatta ensin luottokelpoisuutta, ja että jäsenvaltiot toteuttavat tällaisen menettelyn estämiseksi tarvittavan valvonnan ja määrittävät tarvittavat keinot seuraamusten langettamiseksi näin menetteleville luotonantajille. – – Vastuun kunkin kuluttajan luottokelpoisuuden tarkistamisesta olisi kuuluttava luotonantajalle. Tätä varten luotonantajien olisi sallittava käyttää kuluttajan paitsi asianomaisen luottosopimuksen valmistelun myös pitkäaikaisen kaupallisen suhteen kuluessa toimittamia tietoja. Jäsenvaltioiden viranomaiset voisivat antaa myös asianmukaisia ohjeita ja opastusta luotonantajille. Myös kuluttajien olisi noudatettava varovaisuutta ja täytettävä sopimusvelvoitteensa.
– –
(28) Luotonantajan olisi kuluttajan luottotilanteen arvioimiseksi haettava tietoa myös asiaankuuluvista tietokannoista; oikeudellinen ja todellinen tilanne voi edellyttää eri laajuisia hakuja. – –
– –

(47) Jäsenvaltioiden olisi annettava säännökset tämän direktiivin perusteella annettujen kansallisten säännösten rikkomiseen sovellettavista seuraamuksista ja varmistettava niiden täytäntöönpano. Vaikka seuraamusten valinta on jäsenvaltioiden harkinnassa, olisi säädettyjen seuraamusten oltava tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia.”

- 4 Kyseisen direktiivin 8 artiklan, jonka otsikko on ”Velvollisuus arvioida kuluttajan luottokelpoisuus”, 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on varmistettava, että luotonantaja arvioi ennen luottosopimuksen tekemistä kuluttajan luottokelpoisuuden riittävien tietojen perusteella, jotka on voitu saada kuluttajalta, ja tarpeen mukaan asiaankuuluvasta tietokannasta haettujen tietojen perusteella. Jäsenvaltiot, joiden lainsäädännössä veloitetaan luotonantaja arvioimaan ennen luottosopimuksen tekemistä kuluttajan luottokelpoisuus asiaankuuluvasta tietokannasta haettujen tietojen perusteella, voivat säilyttää tämän velvollisuuden.”

- 5 Kyseisen direktiivin 23 artiklassa, jonka otsikko on ”Seuraamukset”, säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on annettava säännökset tämän direktiivin nojalla annettujen kansallisten säännösten rikkomiseen sovellettavista seuraamuksista ja toteutettava kaikki tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että ne pannaan täytäntöön. Säädettyjen seuraamusten on oltava tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia.”

Tšekin oikeus

Kulutusuottolaki nro 257/2016

- 6 Direktiivi 2008/48 saatettiin osaksi Tšekin oikeusjärjestystä kulutusluottolailla nro 257/2016 (Zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru).

- 7 Kyseisen lain 86 §:ssä, jonka otsikko on ”Kuluttajan luottokelpoisuuden arviointi”, säädetään seuraavaa:

”(1) Luotonantaja arvioi ennen kulutusluottosopimuksen tekemistä tai sellaisen sopimukseen sisältyvän velvollisuuden muuttamista, johon liittyy kulutusluoton kokonaissumman huomattava korotus, kuluttajan luottokelpoisuuden sellaisten välttämättömien, luotettavien, riittävien ja oikeasuhteisten tietojen perusteella, jotka on voitu saada kuluttajalta, ja tarpeen mukaan asiaankuuluvasta tietokannasta tai muista lähteistä haettujen tietojen perusteella. Luotonantaja myöntää kulutusluoton vain siinä tapauksessa, että kuluttajan luottokelpoisuuden arvioinnin tuloksena ilmenee, ettei ole aiheellista syytä epäillä kuluttajan kykyä maksaa kulutusluotto takaisin.

(2) Kuluttajan luottokelpoisuutta arvioidessaan luotonantaja arvioi erityisesti kuluttajan kyvyn maksaa sovitut kulutusluoton maksuerät takaisin tarkastelemalla kuluttajan tuloja ja menoja sekä edellisten velkojen takaisinmaksutapaa. Omaisuuden arvo otetaan huomioon silloin, kun kulutusluottosopimuksesta ilmenee, että kulutusluotto maksetaan osittain tai kokonaan takaisin kuluttajan omaisuuden myynnistä saatavalla tulolla eikä säännöllisillä takaisinmaksuerillä, tai kun kuluttajan taloudellisesta tilanteesta käy ilmi, että kuluttaja pystyy maksamaan kulutusluoton takaisin tuloja huomioimatta.”

- 8 Mainitun lain 87 §:n, jonka otsikko on ”Kuluttajan luottokelpoisuuden arviointia koskevan velvollisuuden laiminlyönnin seuraukset”, 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Jos luotonantaja myöntää kuluttajalle luoton 86 §:n 1 momentin toisen virkkeen vastaisesti, sopimus on pätemätön. Kuluttaja voi vedota pätemättömyyteen sopimuksen tekemisestä alkavan kolmen vuoden vanhentumisajan kuluessa. Kuluttajan on palautettava myönnetty kulutusluoton pääoma kuluttajan kannalta kohtuullisen ajan kuluessa.”

Siviililaki nro 89/2012

- 9 Siviililain nro 89/2012 (Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník) 586 §:ssä säädetään seuraavaa:

”(1) Jos oikeustoimen pätemättömyys on määritetty yksittäisen henkilön etujen suojaamiseksi, vain kyseinen henkilö voi vedota pätemättömyyteen.

(2) Jos henkilö, joka on oikeutettu vetoamaan oikeustoimen pätemättömyyteen, ei tee niin, oikeustoimea pidetään pätevänä.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

- 10 GK teki 21.4.2017 etäyhteyden välityksellä OPR-Financen kanssa uudistettavissa olevan luottosopimuksen, jonka perusteella yhtiö antoi GK:n käytäväksi 4 900 Tšekin korunaa (CZK) (noin 192 euroa).
- 11 Koska GK ei maksanut erääntyneitä maksueriä, OPR-Finance saattoi asian 7.6.2018 Okresní soud v Ostravě (Ostravan alioikeus, Tšekki) käsiteltäväksi ja vaati, että GK velvoitetaan maksamaan 7 839 korunan (noin 307 euroa) suuruinen summa laillisine viivästyskorkeineen 1. päivästä lokakuuta 2017 siihen saakka, kunnes tämä summa on maksettu kokonaisuudessaan.
- 12 Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee yhtäältä, että OPR-Finance ei ole pääasian oikeudenkäynnin aikana väittänyt eikä varsinkaan näyttänyt toteen, että se olisi ennen kyseessä olevan luottosopimuksen tekemistä arvioinut luotonottajan luottokelpoisuuden.
- 13 Toisaalta GK ei ole vedonnut siihen, että sopimus olisi tästä syystä pätemätön. Kulutusluottolain nro 257/2016 87 §:n 1 momentin mukaan luottosopimuksen pätemättömyyttä koskevaa seuraamusta sovelletaan kuitenkin vain kuluttajan vaatimuksesta. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että tällainen säännös on direktiivillä 2008/48 taatun kuluttajansuojan vastainen.
- 14 Kyseinen tuomioistuin toteaa tältä osin ensinnäkin, että Tšekin tuomioistuinten vakiintuneen oikeuskäytännön ja tšekkiläisen oikeuskirjallisuuden mukaan kansallinen tuomioistuin ei saa soveltaa viran puolesta kulutusluottolain nro 257/2016 87 §:n 1 momenttiin perustuvaa suhteellista pätemättömyyttä. Toiseksi kyseisen tuomioistuimen mukaan on äärimmäisen harvinaista, että kuluttajat, joilla suurimmassa osassa kulutusluottoja koskevista riita-asioista ei ole edustajanaan asianajajaa, esittävät väitteen sopimuksen pätemättömyydestä sillä perusteella, että luotonantaja ei ollut arvioinut heidän luottokelpoisuuttaan.
- 15 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii lisäksi, eikö kansallisen oikeuden tulkitseminen direktiivin 2008/48 mukaisesti, mikä merkitsisi sitä, että kansallisen tuomioistuimen olisi sovellettava viran puolesta kulutusluottolain nro 257/2016 87 §:n 1 momentissa säädettyä seuraamusta, johtaisi contra legem -tulkintaan.

16 Tässä tilanteessa Okresní soud v Ostravě päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

- ”1) Onko direktiivin 2008/48 8 artikla, luettuna yhdessä 23 artiklan kanssa, esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jossa säädetään seuraamuksena siinä tapauksessa, että luotonantaja laiminlyö velvollisuuden tarkistaa kuluttajan luottokelpoisuus ennen luottosopimuksen tekemistä, luottosopimuksen pätemättömyydestä ja kuluttajan velvollisuudesta palauttaa myönnetty lainapääoma luotonantajalle kuluttajan kannalta kohtuullisen ajan kuluessa, jos tätä seuraamusta (luottosopimuksen pätemättömyys) sovelletaan vain, jos kuluttaja vetoaa seuraamukseen (sopimuksen pätemättömyyteen) ennen kolmen vuoden preklusiivisen määräajan umpeutumista?
- 2) Onko kansallisen tuomioistuimen direktiivin 2008/48 8 ja 23 artiklan nojalla sovellettava viran puolesta kansallisessa lainsäädännössä sen varalta säädettyä seuraamusta, että luotonantaja laiminlyö velvollisuutensa tarkistaa kuluttajan luottokelpoisuus (eli myös siinä tapauksessa, että kuluttaja ei vetoa siihen oma-aloitteisesti)?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

- 17 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee ennakkoratkaisukysymyksillään, jotka on syytä käsitellä yhdessä, lähinnä sitä, onko direktiivin 2008/48 8 artiklaa, luettuna yhdessä sen 23 artiklan kanssa, tulkittava yhtäältä siten, että kansallisen tuomioistuimen on tutkittava viran puolesta, onko kyseisen direktiivin 8 artiklassa säädetty luotonantajan velvollisuus arvioida kuluttajan luottokelpoisuus ennen sopimuksen tekemistä laiminlyöty, ja tehtävä tämän velvollisuuden laiminlyönnistä kansallisen oikeuden mukaan aiheutuvat johtopäätökset, ja toisaalta siten, että se on esteenä kansalliselle säännöstölle, jonka mukaan tällaisen laiminlyönnin seurauksena on luottosopimuksen pätemättömyys ja siihen liittyvä kuluttajan velvollisuus palauttaa pääoma luotonantajalle kuluttajan kannalta kohtuullisen ajan kuluessa vain siinä tapauksessa, että kuluttaja vetoaa tähän pätemättömyyteen ennen kolmen vuoden preklusiivisen määräajan päättymistä.
- 18 Tältä osin on todettava, että unionin tuomioistuin on palauttanut useaan otteeseen mieleen kansalliselle tuomioistuimelle kuuluvan velvollisuuden tutkia viran puolesta tiettyjen kuluttajia koskevien unionin oikeuden säännösten ja määräysten rikkominen (tuomio 21.4.2016, Radlinger ja Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, 62 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 19 Tällainen vaatimus on perusteltu sillä, että suojajärjestelmä nojautuu unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan ajatukseen siitä, että kuluttaja on elinkeinonharjoittajaan nähden heikompi osapuoli sekä neuvotteluaseman että tietojen puolesta, mikä johtaa kuluttajan sitoutumaan elinkeinonharjoittajan ennakolta laatimiin sopimusehtoihin ilman, että hän voisi vaikuttaa niiden sisältöön (tuomio 21.4.2016, Radlinger ja Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, 63 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 20 Direktiivin 2008/48 8 artiklan 1 kohdasta, luettuna kyseisen direktiivin johdanto-osan 28 perustelukappaleen valossa, ilmenee, että ennen luottosopimuksen tekemistä luotonantaja on velvollinen arvioimaan kuluttajan luottokelpoisuuden, ja kyseiseen velvollisuuteen voi mahdollisesti sisältyä tietojen hakeminen asianmukaisista tietokannoista. Tältä osin on muistutettava, että mainitun velvollisuuden tavoitteena on kyseisen direktiivin johdanto-osan 26 perustelukappaleen mukaisesti luotonantajan vastuuntuntoisuus ja sen välttäminen, että luotonantaja myöntäisi luottoa maksukyvyttömille kuluttajille.
- 21 Siltä osin kuin kyseisellä velvollisuudella pyritään suojaamaan kuluttajia ylivelkaantumis- ja maksukyvyttömyysriskeiltä, se edistää myös direktiivin 2008/48 tavoitteen saavuttamista; kyseisenä tavoitteena on – kuten kyseisen direktiivin johdanto-osan seitsemännestä ja yhdeksännestä perustelukappaleesta ilmenee – säätää kulutusluottojen osalta täydellisestä ja pakottavasta

yhdenmukaistamisesta useilla keskeisillä aloilla, minkä katsotaan olevan tarpeen, jotta varmistetaan, että Euroopan unionin kaikki kuluttajat voivat käyttää hyväkseen etujensa korkeatasoista ja yhtäläistä suojaa, ja jotta voidaan helpottaa kulutusluottoja koskevien toimivien sisämarkkinoiden syntymistä (tuomio 27.3.2014, LCL Le Crédit Lyonnais, C-565/12, EU:C:2014:190, 42 kohta). Näin ollen tällä velvollisuudella on perustavanlaatuinen merkitys kuluttajalle.

- 22 Lisäksi on olemassa vähäistä suurempi vaara siitä, että kuluttaja ei muun muassa tiedonpuutteen vuoksi vetoa oikeussäätöön, jolla on tarkoitus suojata häntä (tuomio 21.4.2016, Radlinger ja Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, 65 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 23 Edellä esitetystä seuraa, että – kuten unionin tuomioistuin on todennut direktiivin 2008/48 10 artiklan 2 kohdassa säädetyn tiedottamisvelvollisuuden, joka myös edistää tämän direktiivin tavoitteen saavuttamista, sellaisena kuin se on palautettu mieliin tämän tuomion 20 kohdassa, noudattamisen osalta – tehokasta kuluttajansuojaa ei voitaisi saavuttaa, jos kansallinen tuomioistuin ei olisi velvollinen tutkimaan viran puolesta aina silloin, kun tuomioistuimella on käytössään tämän tutkinnan edellyttämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat, mainitun direktiivin 8 artiklassa säädetyn luotonantajan velvollisuuden noudattamista (ks. analogisesti tuomio 21.4.2016, Radlinger ja Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, 66 ja 70 kohta).
- 24 Lisäksi silloin, kun kansallinen tuomioistuin on todennut viran puolesta, että tätä velvollisuutta on laiminlyöty, sen on odottamatta, että kuluttaja esittää tätä koskevan vaatimuksen, tehtävä kaikki päätelmät, jotka tällaisesta rikkomisesta kansallisen oikeuden mukaan seuraavat, edellyttäen, että kontradiktorista periaatetta noudatetaan ja että siinä säädetyt seuraamukset ovat direktiivin 2008/48 23 artiklan vaatimusten mukaisia, sellaisina kuin unionin tuomioistuin on niitä tulkinnut (ks. vastaavasti tuomio 21.4.2016, Radlinger ja Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, 71, 73 ja 74 kohta). Tältä osin on muistutettava, että kyseisen direktiivin 23 artiklassa säädetään yhtäältä, että saman direktiivin 8 artiklan mukaisesti annettujen kansallisten säännösten rikkomiseen sovellettavat seuraamukset on määriteltävä siten, että seuraamukset ovat tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia, ja toisaalta, että jäsenvaltioiden on toteutettava kaikki tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että niitä sovelletaan. Mainituista seuraamuksista päättäminen on näissä rajoissa jätetty jäsenvaltioiden harkintaan (ks. vastaavasti tuomio 27.3.2014, LCL Le Crédit Lyonnais, C-565/12, EU:C:2014:190, 43 kohta).
- 25 Lisäksi SEU 4 artiklan 3 kohdassa vahvistettua vilpittömän yhteistyön periaatetta koskevan vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan on niin, että vaikka jäsenvaltiot voivat edelleen valita määrättävät seuraamukset, niiden on huolehdittava erityisesti siitä, että unionin oikeuden rikkominen sanktioidaan vastaavin aineellisin ja menettelyllisin edellytyksin kuin kansallisen oikeuden vastaavanlaatuinen ja vakavuudeltaan samanlainen rikkominen ja että seuraamus on joka tapauksessa tehokas, oikeasuhteinen ja varoittava (tuomio 27.3.2014, LCL Le Crédit Lyonnais, C-565/12, EU:C:2014:190, 44 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 26 Lisäksi unionin tuomioistuin on todennut, että seuraamusten on ankaruudeltaan vastattava niillä rangaistavien loukkausten vakavuutta ja niillä on erityisesti varmistettava todellinen varoittava vaikutus yleistä suhteellisuusperiaatetta kuitenkin noudattaen (tuomio 9.11.2016, Home Credit Slovakia, C-42/15, EU:C:2016:842, 63 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 27 On lisättävä, että kansallisten tuomioistuinten, jotka yksin ovat toimivaltaisia tulkitsemaan ja soveltamaan kansallista oikeutta, tehtävänä on tutkia kaikkien yksittäistapaukseen liittyvien seikkojen perusteella, täyttävätkö mainitut seuraamukset nämä vaatimukset ja ovatko ne tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia.
- 28 Unionin tuomioistuin voi kuitenkin ennakkoratkaisupyyntöä käsitellessään tehdä täsmennyksiä ohjatakseen kansallisen tuomioistuimen arviointia (ks. analogisesti tuomio 21.11.2018, de Diego Porras, C-619/17, EU:C:2018:936, 91 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

- 29 Nyt käsiteltävässä asiassa ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenevien tietojen mukaan kulutusluottolain nro 257/2016 86 §:ssä luotonantajalle säädetyn luotonottajan luottokelpoisuuden arvioimista ennen sopimuksen tekemistä koskevan velvollisuuden laiminlyönnistä on kyseisen lain 87 §:n mukaisesti seurauksena luottosopimuksen pätemättömyys ja siihen liittyvä kuluttajan velvollisuus palauttaa luotonantajalle ainoastaan pääoma kuluttajan kannalta kohtuullisen ajan kuluessa, edellyttäen että kuluttaja vetoaa pätemättömyyteen kolmen vuoden preklusiivisen määräajan kuluessa sopimuksen tekemisestä. Näin ollen siinä tapauksessa, että mainitussa laissa säädettyä seuraamusta eli luottosopimuksen pätemättömyyttä sovelletaan, luotonantaja menettää oikeutensa sovittuihin korkoihin ja kuluihin.
- 30 Tältä osin on todettava, että siltä osin kuin tällaisen seuraamuksen soveltaminen johtaa siihen, ettei luotonantajalla ole enää oikeutta sovittuihin korkoihin ja kuluihin, kyseinen seuraamus vaikuttaa asianmukaiselta sen perusteena olevien rikkomisten vakavuuteen nähden, ja sillä on erityisesti todellinen varoittava vaikutus (ks. vastaavasti tuomio 27.3.2014, LCL Le Crédit Lyonnais, C-565/12, EU:C:2014:190, 52 ja 53 kohta ja tuomio 9.11.2016, Home Credit Slovakia, C-42/15, EU:C:2016:842, 69 kohta).
- 31 Tältä osin on syytä täsmentää, että kun otetaan huomioon luotonottajan luottokelpoisuuden tarkistamista koskevaan luotonantajan velvollisuuteen erottamattomasti liittyvän kuluttajansuojatavoitteen merkitys, unionin tuomioistuin on jo todennut, että jos korkojen menettämistä koskeva seuraamus lievenee tai jopa mitätöityy, tästä seuraa väistämättä, että seuraamus ei ole todella varoittava (ks. vastaavasti tuomio 27.3.2014, LCL Le Crédit Lyonnais, C-565/12, EU:C:2014:190, 52 ja 53 kohta).
- 32 Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että luottosopimuksen pätemättömyyttä koskevan seuraamuksen soveltaminen edellyttää, että kuluttaja vetoaa pätemättömyyteen kolmen vuoden preklusiivisen määräajan kuluessa. Viimeksi mainitusta seikasta on muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan silloin, kun asiaa koskevia unionin säännöksiä ei ole annettu, menettelysäännöt, joilla pyritään turvaamaan unionin oikeuteen perustuvat yksityisten oikeudet, annetaan jäsenvaltioiden menettelyllistä autonomiaa koskevan periaatteen nojalla kunkin jäsenvaltion sisäisessä oikeusjärjestyksessä, edellyttäen kuitenkin, että nämä menettelysäännöt eivät saa olla epäedullisempia kuin ne, jotka koskevat samankaltaisia jäsenvaltion sisäisiä tilanteita (vastaavuusperiaate), eivätkä ne saa olla sellaisia, että unionin oikeusjärjestyksessä vahvistettujen oikeuksien käyttäminen on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa (tehokkuusperiaate) (ks. vastaavasti tuomio 18.12.2014, CA Consumer Finance, C-449/13, EU:C:2014:2464, 23 kohta).
- 33 Vastaavuusperiaatteesta on todettava, ettei unionin tuomioistuimella ole käytettävissään seikkoja, jotka antaisivat aiheen epäillä pääasiassa kyseessä olevan preklusiivista määräaika koskevan edellytyksen yhteensopivuutta tämän periaatteen kanssa.
- 34 Tehokkuusperiaatteesta on riittävä muistutusta, että kuten tämän tuomion 23 ja 24 kohdasta ilmenee, tehokas kuluttajansuoja edellyttää tilanteessa, jossa luotonantaja nostaa luottosopimukseen perustuvan kanteen kuluttajaa vastaan, että kansallinen tuomioistuin tutkii viran puolesta, onko luotonantaja noudattanut direktiivin 2008/48 8 artiklassa säädettyä velvollisuutta, ja jos se toteaa, että tätä velvollisuutta on laiminlyöty, sen on tehtävä tästä kansallisessa oikeudessa säädetty päätelmä odottamatta, että kuluttaja esittää tätä koskevan vaatimuksen, mutta noudattaen kuitenkin kontradiktorista periaatetta.
- 35 Luottosopimuksen pätemättömyyden kaltaisesta seuraamuksesta, johon liittyy velvollisuus palauttaa pääoma, on täsmennettävä, että kun kuluttaja ilmaisee vastustavansa tällaisen seuraamuksen soveltamista, hänen mielipiteensä on otettava huomioon (ks. analogisesti tuomio 4.6.2009, Pannon GSM, C-243/08, EU:C:2009:350, 33 kohta ja tuomio 21.2.2013, Banif Plus Bank, C-472/11, EU:C:2013:88, 35 kohta).

- 36 Näistä seikoista seuraa, että tehokkuusperiaate on esteenä edellytykselle, jonka mukaan kuluttajan on kolmen vuoden preklusiivisen määräajan kuluessa vedottava luottosopimuksen pätemättömyyttä koskevaan seuraamukseen, johon liittyy velvollisuus palauttaa pääoma ja jota sovelletaan siinä tapauksessa, että luotonantaja laiminlyö direktiivin 2008/48 8 artiklassa säädetyn velvollisuuden.
- 37 Tätä johtopäätöstä ei voida kyseenalaistaa Tšekin hallituksen kirjallisissa huomautuksissaan esittämällä väitteellä, jonka mukaan luottolaitosten toiminnan vakauden valvontaa koskevissa kansallisissa säännöksissä säädetään myös hallinnollisesta seuraamuksesta, joka on enintään 20 miljoonan korunan (noin 783 000 euroa) sakko, jos luotto myönnetään kuluttajan luottokelpoisuuden arviointia koskevan velvollisuuden vastaisesti.
- 38 On nimittäin todettava, että Euroopan komissio on istunnossa väittänyt, ilman että tätä olisi kiistetty, että Tšekin toimivaltainen valvontaviranomainen eli Tšekin keskuspankki ei ole koskaan ilmoittanut päätöksestä, jolla luotonantajalle olisi määrätty sakko tämän velvollisuuden laiminlyönnistä. Kuten julkisasiamies on lisäksi todennut ratkaisuehdotuksensa 82 kohdassa, tällaiset seuraamukset eivät yksinään ole omiaan varmistamaan riittävän tehokkaasti kuluttajien suojelua ylivelkaantumisen ja maksukyvyttömyyden vaaroilta, mihin direktiivillä 2008/48 pyritään, koska niillä ei ole vaikutusta sellaisen kuluttajan tilanteeseen, jolle olisi myönnetty luottosopimus kyseisen direktiivin 8 artiklan vastaisesti.
- 39 Koska kansallinen lainsäätäjä on – kuten nyt käsiteltävässä asiassa – säätänyt seuraamukseksi tällaisesta rikkomisesta hallinnollisen seuraamuksen lisäksi siviilioikeudellisen seuraamuksen, joka voi hyödyttää kyseessä olevaa kuluttajaa, kyseinen seuraamus on joka tapauksessa pantava täytäntöön tehokkuusperiaatetta noudattaen, kun otetaan huomioon direktiivillä 2008/48 kuluttajansuojalle annettu erityinen merkitys.
- 40 Ennakkoratkaisupyynnön sisältyvien tietojen mukaan Tšekin tuomioistuinten vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kansallinen tuomioistuin ei saa soveltaa viran puolesta luottosopimuksen pätemättömyyttä koskevaa seuraamusta, johon liittyy velvollisuus palauttaa pääoma ja josta on säädetty sen varalta, että luotonantajan velvollisuutta arvioida kuluttajan luottokelpoisuus ennen sopimuksen tekemistä on laiminlyöty.
- 41 Tästä kiellosta on huomautettava, että kun kansalliset tuomioistuimet soveltavat valtionsisäistä oikeutta, niiden on unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan tulkittava sitä mahdollisimman pitkälle kyseisen direktiivin 2008/48 sanamuodon ja tarkoituksen mukaisesti, jotta sillä tarkoitettu tulos saavutettaisiin ja siten noudatettaisiin SEUT 288 artiklan kolmatta kohtaa. Tämä velvollisuus tulkita kansallista oikeutta yhdenmukaisesti unionin oikeuden kanssa on nimittäin erottamaton osa EUT-sopimuksella luotua järjestelmää, sillä näin kansalliset tuomioistuimet voivat toimivaltansa rajoissa varmistaa unionin oikeuden täyden tehokkuuden, kun ne ratkaisevat käsiteltävikseen saatettuja asioita (tuomio 21.4.2016, Radlinger ja Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, 79 kohta).
- 42 Lisäksi unionin tuomioistuin on useaan kertaan katsonut, että yhdenmukaisen tulkinnan periaate edellyttää, että kansalliset tuomioistuimet tekevät toimivaltansa rajoissa kaiken mahdollisen ottamalla huomioon kansallisen oikeuden kokonaisuudessaan ja soveltamalla siinä hyväksytyjä tulkintatapoja taatakseen kyseessä olevan direktiivin täyden tehokkuuden ja päätyäkseen ratkaisuun, joka on direktiivillä tavoitellun päämäärän mukainen (ks. vastaavasti tuomio 24.1.2012, Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, 27 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 43 Tämän lisäksi on todettava, että kansallisten tuomioistuinten, asiaa viimeisenä oikeusasteena käsittelevät tuomioistuimet mukaan lukien, on tarvittaessa muutettava vakiintunutta kansallista oikeuskäytäntöä, jos se perustuu sellaiseen kansallisen oikeuden tulkintaan, joka ei sovi yhteen direktiivin tavoitteiden kanssa (ks. vastaavasti tuomio 5.9.2019, Pohotovosť, C-331/18, EU:C:2019:665, 56 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

- 44 Tästä seuraa, ettei ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin voi pääasiassa pätevästi katsoa, että sen on mahdotonta tulkita kyseessä olevia kansallisia säännöksiä unionin oikeuden mukaisesti pelkästään sen vuoksi, että Tšekin tuomioistuimet ovat tulkinneet näitä säännöksiä tavalla, joka ei sovi yhteen unionin oikeuden kanssa. Näin ollen ennakkoratkaisua pyytäneellä tuomioistuimella on velvollisuus varmistaa direktiivin 2008/48 täysi vaikutus jättämällä tarvittaessa omasta aloitteestaan soveltamatta Tšekin tuomioistuinten omaksumaa tulkintaa, kun tämä tulkinta ei ole yhteensopiva unionin oikeuden kanssa (ks. analogisesti tuomio 8.11.2016, Ognyanov, C-554/14, EU:C:2016:835, 69 ja 70 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 45 Tätä velvollisuutta tulkita kansallista oikeutta direktiivin mukaisesti rajoittavat kuitenkin esimerkiksi oikeusvarmuuden periaatteen kaltaiset yleiset oikeusperiaatteet niin, ettei se voi olla perusteena kansallisen oikeuden contra legem -tulkinna.
- 46 Esitettyihin kysymyksiin on kaiken edellä todetun perusteella vastattava, että direktiivin 2008/48 8 ja 23 artiklaa on tulkittava siten, että niissä veloitetaan kansallinen tuomioistuin tutkimaan viran puolesta, onko kyseisen direktiivin 8 artiklassa säädettyä luotonantajan velvollisuutta tutkia kuluttajan luottokelpoisuus ennen sopimuksen tekemistä laiminlyöty, ja tekemään kyseisen velvollisuuden noudattamatta jättämisestä kansallisen oikeuden mukaan aiheutuvat johtopäätökset, edellyttäen että seuraamukset täyttävät mainitun direktiivin 23 artiklan vaatimukset. Direktiivin 2008/48 8 ja 23 artiklaa on myös tulkittava siten, että ne ovat esteenä kansalliselle säännöstölle, jonka mukaan silloin, kun luotonantajan velvollisuus tutkia kuluttajan luottokelpoisuus ennen sopimuksen tekemistä on laiminlyöty, seurauksena on luottosopimuksen pätemättömyys ja siihen liittyvä kuluttajan velvollisuus palauttaa pääoma luotonantajalle kuluttajan kannalta kohtuullisen ajan kuluessa vain siinä tapauksessa, että kuluttaja vetoaa tähän pätemättömyyteen ennen kolmen vuoden preklusiivisen määräajan päättymistä.

Oikeudenkäyntikulut

- 47 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (toinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Kulutusluottosopimuksista ja neuvoston direktiivin 87/102/ETY kumoamisesta 23.4.2008 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2008/48/EY 8 ja 23 artiklaa on tulkittava siten, että niissä veloitetaan kansallinen tuomioistuin tutkimaan viran puolesta, onko kyseisen direktiivin 8 artiklassa säädettyä luotonantajan velvollisuutta tutkia kuluttajan luottokelpoisuus ennen sopimuksen tekemistä laiminlyöty, ja tekemään kyseisen velvollisuuden noudattamatta jättämisestä kansallisen oikeuden mukaan aiheutuvat johtopäätökset, edellyttäen että seuraamukset täyttävät mainitun direktiivin 23 artiklan vaatimukset. Direktiivin 2008/48 8 ja 23 artiklaa on myös tulkittava siten, että ne ovat esteenä kansalliselle säännöstölle, jonka mukaan silloin, kun luotonantajan velvollisuus tutkia kuluttajan luottokelpoisuus ennen sopimuksen tekemistä on laiminlyöty, seurauksena on luottosopimuksen pätemättömyys ja siihen liittyvä kuluttajan velvollisuus palauttaa pääoma luotonantajalle kuluttajan kannalta kohtuullisen ajan kuluessa vain siinä tapauksessa, että kuluttaja vetoaa tähän pätemättömyyteen ennen kolmen vuoden preklusiivisen määräajan päättymistä.

Allekirjoitukset